

ქ. თბილისში, სულთნიშნის ქ. №10/ა. აკოფიანის შეს. №4-ში
მდებარე შენობის არქიტექტურულ-მხატვრულ თავისებურებათა
ზოგადი ანალიზი და შეფასება

ხელოვნებათმცოდნე: ქ. დარჩია

Handwritten signature in blue ink.

თბილისი
2017

ჩვენი საკვლევი ობიექტი – სულთნიშნის (ყოფ. აკოფ აკოფიანის) ქ. №10/აკოფ აკოფიანის შეს. №4-ში განთავსებული შენობა კულტურული მემკვიდრეობის უძრავი ძეგლის სტატუსს ატარებს¹ და თბილისის ერთ-ერთ უძველეს უბანში, შეიძლება ითქვას, ქალაქის ისტორიულ გულში – კალაში მდებარეობს. მოცემული შენობა, როგორც ხნოვანებით, ისე საფასადო შემკულობით, განსაკუთრებულ ადგილს იკავებს უბნის განაშენიანებაში; ურბანული დაგეგმარებით, სივრცით-გეგმარებითი სტრუქტურითა თუ გაბარიტებით იგი კალა უბნის ერთ-ერთი საკვანძო ნაგებობაა.

სურ. 1

დასაწყისშივე უნდა ითქვას, მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენი კვლევის ობიექტი და მის გვერდით მდგარი შენობა – აკოფ აკოფიანის შეს. №4, განსხვავებული მისამართითაა აღრიცხული და, პრაქტიკულად, ორ დამოუკიდებელ ნაგებობასა და საკადასტრო ერთეულს წარმოადგენს, საფასადო გადაწყვეტის მხრივ, ისინი მჭიდროდაა ერთმანეთთან

¹ საქართველოს კულტურის, ძეგლთა დაცვისა და სპორტის მინისტრის 2007 წლის 1 ოქტომბრის ბრძანება №3/181

დაკავშირებული, რადგან ერთიანი მხატვრული დამუშავების პრინციპს მისდევს და მხატვრულ-არქიტექტურული თვალსაზრისითაც ავტორის მიერ ერთიანობაშია გააზრებული (სურ. 2). ამდენად, გარკვეული კონცენტრაციაა საჭირო, რომ ნაგებობები ერთმანეთისაგან განაცალკევო, მით უფრო, რომ შიდა ეზოში მიმავალი ალაყაფის კარი ამ ორ სახლს შორის საზიაროდ გამოიყურება.

სურ. 2

ჩვენი კვლევის ობიექტი გეგმით რუსული გრაფემა „П“-ს მოხაზულობის მქონე, ძველი ქართული აგურით ნაგები, ორსართულიანი შენობაა სარდაფით. სახლი სულთნიშნისა და აკოფ აკოფიანის შესახვევის კვეთაზე გამოდის, პრაქტიკულად, მთელს კვარტალს „იჭერს“ და უკვე ამ ნიშნით, თავისთავადი ურბანული ღირებულების მატარებელია და განსაკუთრებულ ადგილს იკავებს უბნის განაშენიანებაში. XIX საუკუნის შუახნის ნაგებობა საკმაოდ უხვი საფასადო შემკულობით გამოირჩევა, ერთგვარად სახეცვლილი ევროპული, სახელდობრ, კლასიციზტური სტილისტიკა აქ ორგანულად არის შერწყმული ფასადზე შეკიდული ხის

აივნის თბილისურ თემას, რის შედეგადაც სახლი საინტერესო სტილისტურ ნაზავს გვთავაზობს.

სურ. 3

ნაგებობის მთავარ ფასადად აკოფ აკოფიანის შესახვევის მხარეს გამავალი კედელი გვევლინება. საფსადო შემკულობის მთავარ მოტივს მოცემულ მხარეს მეორე სართულის თაღოვანი სარკმლები ქმნის, თუმც მხატვრულ დომინანტს უთუოდ, ხუთმალიანია თაღოვანი და ბალასინიანი ხის აივანი წარმოადგენს (სურ. 3). დაკბილულთავიანი თაღები ხის საკმარისად მსხვილ და მასიურ სვეტებს ე.წ. „დორიკას“ ეყრდნობა. ყურადღებას იქცევს მრავალწახნაგა კაპიტელები, რაც სვეტების საერთო პროპორციასთან ერთად, მათ ადრეულ წარმომავლობაზე მიუთითებს. აივანი ჩამოყრდნობილია ყრუ, დაკბილულ ხის კონსოლებზე, რომელთა წინა პირი გეომეტრიული ფიგურებითაა გაფორმებული. აივნის მარცხენა მონაკვეთი ამჟამად შუშაბანდაა ქცეული, რაც დიდწილად უკარგავს მას ავთენტურობასა და თავდაპირველ მომხიბვლევლობას.

აივნის ორივე მხარეს ერთიანი რკალური თავსართის ქვეშ მოქცეული, შეწყვილებული თაღოვანი სარკმლებია მოთავსებული. ღიობები საკმარისად რთულად დასახსრული და დეკორატიულად დანაწევრებული

სისტემის ნაწილია, რომლის ცენტრალურ ფიგურებად თავად სარკმლები აღიქმება (სურ. 4, 5). ნაღესობაში გამოყვანილ თაღებს, სარკმლის თავსართებსა და მათ საყრდენ თარო-თავსართებს არშიასავით გაუყვება დენტიკულები. შეწყვილებული სარკმლების თავშეყრის ადგილი, ზედა ნაწილში დეკორატიულ ვარდულში მოქცეული რელიეფური აუქრული გირჩებითაა აქცენტირებული (სურ. 6); სარკმლების ქვეშ მოქცეული სწორკუთხა არეები კი მცირე ზომის რომბებითა და ვარდულებითაა გაფორმებული (მათი ნაწილი, სამწუხაროდ დაკარგულია. (სურ. 7, 8)).

სურ. 4, 5

სურ. 6 - 9

განსაკუთრებული აღნიშვნის ღირსია თაღოვანი სარკმლების დეკორატიული სისტემისათვის განკუთვნილი არეების ზედა კუთხეებში მოცემული, მაცხოვრის მცირე ზომის რელიეფური გამოსახულებები (სურ. 9). კედლის სიბრტყეში ჩაძირული, წრიულ სიბრტყეში მოქცეული რელიეფი თითქმის არ აღიქმება. მნახველი მხოლოდ ფასადის გულდასმით დათვალიერებისა და კარგად დაკვირვების შემდეგ აღიქვამს გამოსახულებას. მაცხოვრის მარცხნივ მკვეთრად გადახრილი თავი და დახუჭული თვალები ჯვარცმული ქრისტეს იკონოგრაფიულ ტიპთან იწვევს ასოციაციას. საცხოვრებელი სახლის ფასადზე მაცხოვრის გამოსახულებების დატანა თავისთავად უჩვეულო მოვლენაა, რაც, შესაძლოა, შენობის სურბ-ნიშნის ეკლესიასთან სიახლოვით იყოს განპირობებული. არ არის გამორიცხული, რომ სახლი ძველად სასულიერო პირს ეკუთვნოდა და საფასადო შემკულობის პროგრამაში რელიგიური თემატიკის შესვლა სწორედ დამკვეთის სურვილით იყო განპირობებული. აღსანიშნავია, რომ თბილისურ ურბანულ არქიტექტურაში არსებული

ანალოგიური შემთხვევები (როგორიცაა მაგალითად, ამჟამინდელი საგარეო საქმეთა სამინისტროს შენობა ჩიტაძის ქუჩაზე, ძველად – ამიერკავკასიის ქალთა ინსტიტუტი) ნაგებობათა საზოგადოებრივ ფუნქციით იყო განპირობებული. ასეა თუ ისე, მაცხოვრის რელიეფურ გამოსახულებათა მცირე ზომა, პერიფერიული მდებარეობა და გარკვეული უჩინარობა შემსრულებლის გაუბედაობაზე მეტყველებს, რისი მიზეზიც, შესაძლებელია, დამკვეთის მიერ თავსმოხვეული სურვილი იყოს. (ალბათ, ესეცაა მიზეზი იმისა, რომ მაცხოვრის ოთხივე გამოსახულება ერთი შაბლონითაა შექმნილი, შესაბამისად, ერთი მიმართულებით იმზირება ქრისტე, რაც ცენტრულობის პრინციპს ეწინააღმდეგება და გარკვეულწილად, არღვევს კიდევ საფასადო ლოგიკას).

სურ. 10

სახლის პირველი სართულის სარკმელთა რიგი ნაკლებ იმპოზანტურია. მომცრო ზომის სწორკუთხა სარკმლებს სადა, ბრტყელი საპირე შემოწერს. ფასადის ქვედა ნაწილს ერთიან მწყობრ რიგად გასდევს სარდაფის სართულში გაჭრილი განივი სარკმლები, რომლებიც ლითონის რომბული ცხაურებითაა მოზღუდული.²

სულთნიშნის ქუჩის მხარეს მიმართული უფრო ვიწრო ფასადი ზემოთაღწერილთან შედარებით თავშეკავებულიაა გაფორმებული. იგი.

² სარდაფში ჩასვლა, სამწუხაროდ, ვერ მოხერხდა. მოსახლეობას დალუქული აქვს კარი, თუმცა მათი თქმით, სარდაფში შემორჩენილია თაღოვანი ნიშები.

მეორე სართულის სადა ნახევარწიული სარკმელებითა და პირველი სართულის, ყოველგვარ სამკაულს მოკლებული, სწორკუთხა მოყვანილობის ღიობებით ნაწევრდება. მეორე სართულს ამკობს ლითონის აჟურული აივანი ლითონისავე მხატვრულად დამუშავებული მოდულიონებით. იგი ოდნავ გვიანდელ, XIX საუკუნის მიწურულის ჩანართად გვესახება. სარდაფის არე აქ ისევაა გადაწყვეტილი, როგორც შესახვევის მხარეს მიმართულ ფასადზე. შენობა მაღალი პარაპეტით სრულდება, რომელზეც პილასტრისმაგვარი გლუვი შვერილებია დატანილი.

სურ. 11

ყურადღებას იქცევს ჩვენი კვლევის ობიექტის კავშირი მის გვერით მდგარ, XIX საუკუნის მიწურულის შენობასთან – სულთნიშნის ქ. №12-ში განთავსებულ საცხოვრებელ სახლთან (სურ. 11, 12). მოცემულ ორ ნაგებობას შორის არსებული, დამოუკიდებელი სახურავის ქვეშ მოქცეული მცირე ინტერვალი დღეს მძიმე ფიზიკურ მდგომარეობაში მყოფ, პრაქტიკულად, ამორტიზებულ ხის კიბის უჯრედს უჭირავს (სურ. 13, 14), რომელთანაც, XX საუკუნის მეორე ნახევრის ხის ორფრთიან კარს შევყავართ. კარის თავზე მოწყობილი ხის ფიცრული აივანი ფრიად მოუწესრიგებელ იერს ატარებს. უნდა ვივარაუდოთ, რომ აღნიშნული სივრცე, გვიანდელი მოწყობილია, თუმც იგი, გარკვეულწილად, უნდა

იმეორებდეს მოცემულ ადგილას ძველად მდგარი შენობის ბმას ჩვენი კვლევის ობიექტთან.

სურ. 12

სურ. 13

სურ. 14

ჩვენი კვლევის ობიექტს აქვს შიდა ეზო, სადაც მოხვედრა აკოფიანის შესახვევის მხრიდან, ფასადის განაპირა მონაკვეთში მოქცეული ნახევარწრიული ალაყაფის კარითაა შესაძლებელი. მოსახლეობის თქმით, ეზოში ძველად განთავსებული იყო საჯინიბო და სათავსები მოახლეებისათვის. დღესდღეობით ეზოსპირა ფასადს პირვანდელი სახე დაკარგული აქვს; მცირე ზომის ეზო გვიანდელი მინაშენებითაა გადაკეთებულ-დამახინჯებული. კიბის უჯრედი და აივნები მოლიანად შეცლილია XX საუკუნის მიწურულს, მეორე სართულის აივნის უმეტესი მონაკვეთი კი მობინადრეთა მიერ საცხოვრებელ ფართადაა ათვისებული (სურ. 15, 16).

სურ. 15

სურ. 16

რეკომენდაცია

წარმოდგენილი საპროექტო შეთავაზება გულისხმობს ჩვენი კვლევის ობიექტისა და მის გვერდით მდგარ შენობას შორის მოწყობილი ბმის ადგილას განთავსებული კიბის უჯრედის რეაბილიტაციას და მოცემული მონაკვეთის საფასადო მხარის მოწესრიგებას (სურ. 11, 12). როგორც უკვე ითქვა ზემოთ, ხსენებულ ორ ნაგებობას შორის არსებული, დამოუკიდებელი სახურავის ქვეშ მოქცეული მონაკვეთი დღეს მძიმე ფიზიკურ მდგომარეობაშია; ხის კიბე დეფორმირებული და ამორტიზებულია, კარის თავზე მოწყობილი ხის ფიცრული აივანი კი მოუწესრიგებელ იერს ატარებს. შესაბამისად, აღნიშნული სამუშაოების

განხორციელება, ქვემოთ მოცემული რეკომენდაციების გათვალისწინებით, სასურველი და აუცილებელიც კია. აქვე დავსძენთ, რომ სახლს მრავლად აღენიშნება ბზარები, როგორც ფასადზე, ისე ეზოს მხარეს, ამდენად, სასურველია შენობის კონსტრუქციული გამაგრება და ფასადთა სრული რეაბილიტაცია.

- ✓ არსებული ხის კიბე უნდა დაიშალოს და მის ადგილას მოეწყოს კონსტრუქციულად ჯანსაღი და კარგად გამართული, მსგავსი ტიპის ხის კიბე;
- ✓ სასურველია, რესტავრაცია ჩაუტარდეს არსებულ ხის ორფრთიან კარს ან ჩანაცვლდეს მისი ანალოგიური კარით;
- ✓ ხის ფიცრული აივნის ნაცვლად შესაძლებელია, მოეწყოს მაქსიმალურად სადა იერის მქონე ხის მოაჯირი;
- ✓ არსებული ბზარები უნდა ამოიღეს, მოცემული სივრცე კი ფასადთან შეთანადებულ (სასურველია ერთი ტონით ღია) ფერად შეიღებოს.